

ביקורת חשבונות

מרצה: רו"ח רוני סיון

מתרגל: רו"ח אייל אברהם

סמסטר ב' תשס"ט

מועד א'

יום ראשון 26.7.09, שעה 09:00

שלוש שעות

5 עמודים

אסור השימוש בחומר עזר.

מועד הבחינה:

משך הבחינה:

מס' עמודים:

חומר עזר:

5-28

בהצלחה !!

הוראות חשובות לצורך סריקת מחברת הבחינה:

- נא להמנע מכתובה בעט ירוק או בעפרון.
- נא לא לכתוב בתחום השוליים.

בתום הבחינה על התלמיד להקפיד ולמסור למשגיחה באופן אישי את גיליון ומחברות הבחינה, ולהמתין עד אשר תסמן המשגיחה את המסירה.

שאלה מס' 1 (24%)

להלן תאור מספר אירועים ומצבים שונים, בלתי תלויים זה בזה, המתייחסים לחברות שונות, בהם נתקלת בעבודתך כרואה חשבון המבקר, במסגרת ביקורת דוחותיהן הכספיים השנתיים לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר 2008 (להלן - "הדוחות הכספיים"):

1. במהלך ביקורת המלאי בחברת בזלת בע"מ (להלן - "החברה") נמצאו לגבי מספר פריטים מהותיים בין כמויות המלאי שנספרו במפקד המלאי השנתי בסוף השנה לבין הכמויות ברישומי המלאי של החברה. לטענת חשב החברה כמויות המלאי שנמצאו בפועל הן אלה הראויות להיכלל בדוחות הכספיים.
2. מנכ"ל חברת שחם בע"מ (להלן - "החברה") מסרב להעביר לעיון את הפרוטוקול של ישיבת דירקטוריון החברה העוסק בתנאי העסקתו. המנכ"ל נימק את סירובו בכך שהפרוטוקול כולל חילופי דברים רגישים שאינם תורמים לביקורת, וכי הוא מוכן להעביר לעיון את הסכם השכר האישי שלו, הכולל את כל המידע הנדרש לצורך הביקורת.
3. בדוחות הכספיים של חברת חלמיש בע"מ (להלן - "החברה") נכללה לראשונה הפרשה כללית לחובות מסופקים בסכום של 2,500,000 ש"ח, וזאת מעבר להפרשה הספיציפית לחובות מסופקים בגין חובות ספיציפיים שקיימים ספקות באשר לפרעונם. חשב החברה נימק את עריכת ההפרשה הכללית לחובות מסופקים במיתון הצפוי במשק ובכך שהחברה צופה אבדני אשראים שינתנו בשנים הבאות ועדיף "להקדים תרופה למכה".
4. בדוחות הכספיים של חברת גרניט בע"מ (להלן - "החברה") לא נערכה הפרשה לחופשה בגין זכאות העובדים לימי חופשה שלא נוצלו על ידם לתאריך המאזן. הנהלת החברה הציגה בפניך כתבי ויתור של העובדים על זכאותם לימי חופשה, וזאת בהתחשב בקשייה הכספיים של החברה, וכאמצעי חליפי לפיטורי עובדים.
5. בבדיקת הסעיפים "שיקים לגביה" ו"שיקים לפרעון" בחברת צור בע"מ נמצאו, בין היתר, שיקים לגביה ושיקים לפרעון בסך כולל של 2,550,000 ש"ח, שהינם בסכומים ובתאריכי פרעון זהים.
6. חברת דולומיט בע"מ (להלן - "החברה") משווקת את מוצריה בעיקר באמצעות חברה קשורה שהינה בבעלות בעל השליטה בחברה. בחודש דצמבר 2007 חל גידול ניכר במחזור מכירותיה של החברה לחברה הקשורה שתרם לגידול חד ברווחי החברה.

נדרש:

פרט והסבר כיצד יש לנהוג בכל אחד מהאירועים והמצבים שפורטו לעיל, ומה השפעתם, אם קיימת, על תהליך הביקורת של הדוחות הכספיים של החברות.

שאלה מס' 2 (20%)

תקן בינלאומי בחשבונאות IAS 37 הגדיר התחייבות תלויה (CONTINGENT LIABILITY) כדלקמן: "התחייבות אפשרית הנובעת מאירועים בעבר, אשר קיומה יתברר בעתיד רק עם התרחשותם או אי-התרחשותם של אירוע או מספר אירועים שאינם וודאיים ושאינם בשליטה מלאה של הגוף המבוקר...."

בדיון מקצועי שנערך במשרד רואי חשבון, באשר לביקורת נושא "ההתחייבויות התלויות", כחלק מתהליך הביקורת של הדוחות הכספיים של לקוחות המשרד, הושמעו הדעות וחילופי הדברים הבאים:

1. **במענה לאמירה של רו"ח תפוחי כי:** "אין שוני עקרוני בין ביקורת ההתחייבויות התלויות בחברה לבין ביקורת שאר הנושאים והסעיפים בדוחות הכספיים", **אמר רו"ח אגסי כי:** "לדעתו קיים שוני, שכן נוהלי הביקורת וטכניקות הביקורת המיושמים בבדיקת ההתחייבויות התלויות שונים לחלוטין מאלה המיושמים בבדיקת הנושאים והסעיפים האחרים בדוחות הכספיים".
2. **במענה לאמירה של רו"ח דובדבני כי:** "החשיפה של המשרד גדולה במיוחד בכל הקשור למתן ביטוי וגילוי נאותים להתחייבויות התלויות בדוחות הכספיים", **אמר רו"ח שזיפי כי:** "לא קיימת חשיפה מיוחדת של המשרד בנושא ההתחייבות התלויות, שכן לעולם אין לדעת מהיכן תצמחנה הצרות ובאיזה סעיף או נושא בדוחות הכספיים יתגלו טעויות ואי-דיוקים. יתירה מזאת, היות ונושא ההתחייבויות התלויות כרוך באי וודאות - קל יותר יהיה למשרד לחלץ עצמו בעת צרה ולתרוץ טיפול או הצגה לקויים בדוחות הכספיים דווקא בנושא ההתחייבויות התלויות".
3. **בהמשך לאמירה של רו"ח שקדי כי:** "אין שוני בין ביקורת ההתחייבויות התלויות לבין ביקורת ההפרשות הנערכות באופן שיגרותי בדוחות הכספיים, כגון: הפרשה לחובות מסופקים, הפרשה לפחת וכד', שכן אלה וגם אלה אינן וודאיות וכולן כרוכות בעריכת אומדנים והערכות", **הוסיף ואמר רו"ח אגוזי כי:** "הוא מסכים עם רו"ח שקדי וכי לדעתו השוני, אם קיים, כרוך במהותיות הסכומים בהם מדובר והשפעתם האפשרית על מצבו הכספי של הגוף המבוקר".

גדרש:

1. פרט, הסבר ונמק את התייחסותך לאמירות ולחילופי הדברים שצוטטו לעיל (יש להתייחס לכל סעיף בנפרד).
2. הכן תכנית ביקורת לבדיקת סעיף "התחייבויות תלויות" במסגרת ביקורת דוחותיה הכספיים של חברה בע"מ.

שאלה מס' 3 (20%)

הינך רואה החשבון המבקר של חברת דין דון בע"מ (להלן-"החברה"). החברה מפעילה רשת של חנויות למכירת ציוד אלקטרוני לשימושים ביתיים הפרוסות ברחבי הארץ, ומעסיקה מאות עובדים.

להלן באור הנכלל בדוחותיה הכספיים של החברה ליום 31 בדצמבר 2008 המבוקרים על ידך:

באור 12. התחייבויות לזמן ארוך

31.12.2007	31.12.2008	
שקל חדש	שקל חדש	
922,331	3,244,982	הלוואות מתאגידים בנקאיים
2,101,893	2,195,313	התחייבויות בשל סיום יחסי
3,024,224	5,440,295	עובד-מעביד, נטו

נדרש:

הכן תכנית ביקורת לבדיקת הסעיפים דלעיל (יש להתייחס לכל סעיף בנפרד).

הערה: ניתן להניח הנחות סבירות באשר להרכב הסעיפים.

שאלה מס' 4 (20%)**חלק א' של השאלה (6%)**

בספר לימוד "ביקורת חשבונות" נכתב כדלקמן: "התאמת חשבונות הבנקים מהווה אמצעי בקרה פנימי חיוני וכן כלי עזר לרואה החשבון בעת ביקורת הדוחות הכספיים".

נדרש:

הסבר את המובאה דלעיל ופרט את נהלי הביקורת שעל רואה החשבון המבקר ליישם בעת בדיקת התאמת חשבונות הבנקים שנערכה ע"י הגוף המבוקר.

חלק ב' של השאלה (10%)

לחברת אלפא בע"מ [להלן-"החברה"] חשבונות בנק רבים יחסית וברובם פעילות רבה. במהלך הביקורת של חשבונות הבנק של החברה, במסגרת הביקורת של דוחותיה הכספיים, נמצאו בהתאמות של רוב חשבונות הבנק סכומים רבים "פתוחים" שחלקם לא לוו בהסברים נאותים.

נדרש:

1. פרט את השלכות של האמור לעיל על תהליך הביקורת של סעיף המזומנים בדוחות הכספיים של החברה.

2. פרט את הקריטריונים לדגימת סכומים הפתוחים בהתאמות בנק לצורך בדיקתם (סכומים עדיפים לבדיקה).

חלק ג' של השאלה (4%)

במהלך ביקורת חשבונית הקופה והבנק של חברת ביתא בע"מ, לא נבדקו חשבונית בנק מסויימים וכן חשבונית הקופות הקטנות של החברה, עקב העדר מהותיות של יתרות חשבונית אלה בספרי החברה.

גדרש:

פרט את התייחסותך לאמור לעיל.

שאלה מס' 5 (16%)

במהלך תדריך צוות הביקורת לקראת ביקורת דוחות כספיים של חברה, הביע אחד מחברי צוות הביקורת את דעתו, כי אין טעם בבדיקת הקופות הקטנות בחברה, שכן הן אינן מהותיות וחבל על הזמן המושקע בביקורת זו.

גדרש:

1. חווה דעתך על העמדה שהובעה כאמור.
2. הכן תכנית ביקורת לבדיקת הקופות הקטנות בחברה.
3. פרט תרמיות ואי סדרים אפשריים הקשורים בקופות הקטנות. .

ביקורת חשבונות מרצה: רו"ח רוני סיון מתרגל: רו"ח אייל אברהם

פתרון הבחינה
סמסטר ב' תשס"ט מועד א'
26.7.2009

פתרון שאלה 1 (24%)

אירוע 1. הפרשי מלאי

אין לקבל את גישה הפשטנית של החשב לפיה כמויות המלאי שנמצאו בפועל הן אלה "הראויות להיכלל בדוחות הכספיים". על המבקר לבקש מהגוף המבוקר לערוך התאמה בין כמויות המלאי שנספרו במפקד המלאי לבין הכמויות ברישומי המלאי של החברה, לאתר את ההפרשים ולטפל בהם כנדרש בהתאם לנסיבות, לרבות עריכת הרישומים הנדרשים בספרי החשבונות של החברה. המבקר יבדוק את ההפרשים שאותרו ואת הרישומים שנעשו בשל כך. על המבקר לבדוק כי אין בדוחות הכספיים הצגה מוטעית מהותית הנובעת מליקויים ברישום המלאי ובחשבונות הקשורים בו [כגון ספקים, לקוחות, החזרות מלאי וכד'].

אירוע 2. מניעת מידע מהמבקר - פרוטוקול

כללי

בסעיף 168[א] בחוק החברות נאמר כדלקמן: "רואה החשבון המבקר רשאי בכל עת לעיין במסמכי החברה הדרושים לו לצורך מילוי תפקידו ולקבל הסברים לגביהם".

השפעה על תהליך הביקורת

פרוטוקול ישיבת הדירקטוריון עשוי להכיל מידע חיוני למבקר, בדבר תנאי העסקת המנכ"ל או בעניינים אחרים, המשמעותיים לביקורת הדוחות הכספיים. נוהל ביקורת מקובל הינו סקירת הפרוטוקולים של דירקטוריון החברה.

מניעה מהמבקר לעיין בפרוטוקול, עלולה להימצא כהגבלה בהיקף הביקורת, ולגרור הימנעות המבקר ממתן חוות דעת על הדוחות הכספיים [סעיף 20 בגילוי דעת 72].

ניתן במקרים מסוימים לקבל מידע על תכנם של מסמכים מסוימים באמצעים אחרים [שיחות, הצהרות וכד'] וזאת אם השתכנע המבקר, כי קיבל את כל המידע הרלבנטי לצורך הביקורת.

אירוע 3. שנוי בהפרשה לחובות מסופקים

ככלל, שנוי המדיניות החשבונאית בעניין הפרשה לחובות מסופקים, ע"י עריכת הפרשה כללית לחובות מסופקים [להלן-"ההפרשה הכללית"] מעבר להפרשה הספציפית לחובות מסופקים [להלן-"ההפרשה הספציפית"] שנערכה משך כל השנים, אינו פסול, ובלבד שקיים ביסוס נאות ליצירת ההפרשה וחישובה, ניתן לה גילוי נאות בדוחות הכספיים, לרבות בעניין שינוי המדיניות החשבונאית, והינה מתייחסת למצב החובות לתאריך המאזן ולא לאירועים שלאחר תאריך המאזן, כמתואר בשאלה.

על המבקר לקבל ראיות כי יצירת ההפרשה הכללית מתאימה לאופיים של החייבים [חייבים רבים ובסכומים דומים]; לאובדני האשראי הצפויים מתיק החייבים מעבר לאובדני האשראי הצפויים הנכללים בהפרשה הספציפית; וכי ההפרשה חושבה באופן נאות [אחוז מיתרות החייבים בפילוח נאות, השמטת חובות שגבייתם בטוחה וכד'].

על המבקר להסתייג מעריכת הפרשה לחובות מסופקים בגין אירועים לאחר תאריך המאזן, כמתואר בשאלה, בגין חובות שנוצרו לאחר תאריך המאזן. הפרשה מסוג המתואר מהווה "קרן סמויה" שנועדה לקזז הפסדים בעתיד ו/או ל"החלקת רווחים".

אירוע 4. העדר הפרשה לחופשה

ככלל, זכותו של עובד לחופשה מעוגנת בחוק, ואין בויתור העובד על זכותו זו, כדי לשלול ממנו את זכאותו לחופשה. על המבקר לבקש מהנהלת החברה להמציא לו חוות דעת משפטית באשר לזכאותם של העובדים לתבוע בעתיד ימי חופשה בתשלום בשל ימי החופשה שויתרו עליהם כביכול, ומחוייבותה האפשרית של החברה בעתיד לתשלום דמי החופשה כאמור.

יש לשקול הצורך במתן גילוי בדוחות הכספיים לאמור לעיל, בהתאם לנסיבות ולמהותיות של עניין זה.

אם זכויות העובדים לחופשה אינן ניתנות לויתור, בהתבסס על חוות דעת משפטית, הינן מהותיות ואינן מקבלות ביטוי בדוחות הכספיים, חוות הדעת של הדוחות הכספיים תהיה מסוייגת.

אירוע 5. החלפת שיקים

קיומם של שיקים לפירעון בסכומים ובתאריכי פירעון זהים לאלה של השיקים לגביה, מצביעה, ככל הנראה, על כך ששיקים אלה אינם מסחריים ולא נתקבלו במהלך העסקים הרגיל [מכונים "שיקים טובה"], וכי קיימים קשרי גומלין בין נותני השיקים למקבליהם, שמטרתם בד"כ להסתייע בניכיון השיקים או הפקדתם לביטחון לצורך קבלת אשראי ו/או ליפוט הדוחות הכספיים של הגופים הקשורים בעניין.

על המבקר לקבל הסברים על מהותם של השיקים האמורים ונסיבות קבלתם/נתינתם ולבדוק את השפעת התופעה והשלכותיה על מצבה הכספי של החברה, לרבות הצורך בעריכת הפרשות בגין השיקים.

על המבקר לוודא כי ניתן גילוי נאות בדוחות הכספיים לזיקה הקיימת בין השיקים לגביה לשיקים לפירעון ולהשלכותיה האפשריות על מצבה הכספי של החברה.

אירוע 6. מכירות של סוף שנה לחברה קשורה

גידול ניכר במכירות לקראת סוף השנה לחברה קשורה, שהינה בבעלות בעל השליטה בחברה המוכרת, מעורר סימני שאלה בדבר טיב המכירות, והאם הן אכן מכירות סופיות שתמורתן תיגבה ע"י חברת דולמיט.

על המבקר לבדוק האם לאחר תאריך המאזן לא היו החזרות ו/או הנחות ו/או התאמות בגין המכירות של חודש דצמבר והאם תמורתן ניגבתה במלואה.

תשובה לשאלה מס' 2 [20%]

נדרש 1 - התייחסות לאמירות ולחילופי הדברים

1.1 קיים שוני בין ביקורת נושא ההתחייבויות התלויות לבין ביקורת נושאים וסעיפים אחרים בדוחות הכספיים. השוני נובע בעיקר מכך שנושא ההתחייבויות התלויות כרוך באי-וודאות וקשה יותר להשיג ראיות ביקורת מספקות ונאותות בדבר קיומן של ההתחייבויות התלויות, בדבר סיכויי התממשותן בעתיד ובדבר הערכת השלכותיהן הכספיות. החשיפות האפשריות בשל התלויות עלולות להיות מהותיות ומקרים קיצוניים התממשותן עלולה להשפיע על יכולת העסק להמשיך ולפעול כעסק חי.

מערכות הבקרה הפנימית בגופים המבוקרים אינן מקפידות, במקרים רבים, על קיום נהלים נאותים המיועדים לאתר ולזהות התחייבויות תלויות ו/או תביעות מותנות, היוצרות התחייבויות תלויות ואינן מבטיחות שלמות רישומן. לפיכך, על הביקורת לאמץ שיטות וטכניקות ביקורת המיועדות לאתר ולזהות קיומן של התחייבויות תלויות, לקבל ראיות אובייקטיביות בדבר הסיכויים להתממשותן בעתיד, ובדבר השלכותיהן הכספיות האפשריות, כגון: פניה והסתייעות ביועצים משפטיים, בקבלת חוות דעת שונות וכד'.

1.2 מקובל לחשוב שהחשיפה של רואה החשבון המבקר לסיכון של העדר ביטוי וגילוי נאותים בדבר קיומן של ההתחייבויות התלויות, הסיכויים להתממשותן והערכת תוצאותיהן הכספיות האפשריות, עלולה להיות גדולה יותר מהחשיפה הרגילה הכרוכה בביקורת של נושאים אחרים בדוחות הכספיים. חשיפת יתר זו עלולה להיווצר עקב אופיין המיוחד של ההתחייבויות התלויות, גורמי האי-וודאות הקשורים בהן, הקשיים באיתורן, בהערכת התממשותן והשלכותיהן הכספיות. החשיפות האפשריות בשל התלויות עלולות להיות מהותיות ומקרים קיצוניים התממשותן עלולה להשפיע על יכולת העסק להמשיך ולפעול כעסק חי.

הקשיים האובייקטיביים שעלולים להיות כרוכים בעריכת הביקורת בנושא ההתחייבויות התלויות, בגלל אופיו המיוחד, כפי שפורט לעיל, אינם משמשים תירוץ להעדר ביקורת נאותה של הנושא וליישום ונהלי ביקורת כנדרש וכמקובל.

1.3 כללית, חלק מההפרשות והאומדנים החשבונאיים כרוכים באי-וודאות, מאחר שעיתויים ו/או סכומיהם אינם ודאיים, אך יש להבחין בין הפרשות ואומדנים חשבונאיים שגרתיים לבין התחייבויות תלויות.

ההפרשות השגרתיות, כגון: הפרשה לפחת על נכסים קבועים [כרוכה באומדן שיעורי הפחת ותקופת ההיתבלות של הנכסים], הפרשה לחובות מסופקים [כרוכה באומדן אפשרויות ההפרעות מהחייבים], אינן מוגדרות כהתחייבויות תלויות, שכן הן חלק מהאומדנים השגרתיים של החשבונאות, ללא קשר לסכומיהן, והן אינן תלויות בדרך כלל בהתרחשותן או אי-התרחשותן של אירוע או מספר אירועים בעתיד שאינם ודאיים ואשר אינם בשליטת הגוף המבוקר. הפרשות אלה, בהנחה שניתן לאמוד אותן באופן סביר ומהימן, הן מחויבויות קיימות וצפוי שיידרשו משאבים כלכליים לסילוקן.

לעומתן ההתחייבויות התלויות, אינן מוגדרות כהתחייבויות/הפרשות, שכן אין עדיין בגינן מחויבות קיימת היכולה להביא לשימוש במשאבים כלכליים, או שלא ניתן לאמוד את סכומיהן.

נדרש 2 - תכנית ביקורת לבדיקת סעיף "התחייבויות תלויות"

1. קבע את רמת סיכון הביקורת הנדרשת לדעתך ואמוד את רמת סיכון החשיפה לאור תוצאות סקר הבקרה הפנימית, בו נאמדה רמת סיכון הבקרה והסיכון שבמהות הכרוכים בנושא ההתחייבויות התלויות.
2. קבל מהנהלה רשימה של התחייבויות תלויות קיימות או צפויות, בצירוף הערכת התממשותן, ואומדן תוצאותיהן הכספיות.
3. סקור את הפרוטוקולים של ישיבות הדירקטוריון וועדותיו עד לסמוך למועד החתימה על דו"ח רואה החשבון המבקר על הדוחות הכספיים.
4. סקור את חשבון ההוצאות המשפטיות ותיקי ההתכתבויות עם עורכי הדין עד לסמוך למועד החתימה על דו"ח רואה החשבון המבקר על הדוחות הכספיים..
5. קבל מכתב מיועציו המשפטיים של הגוף המבוקר, בו יפורטו העניינים המשפטיים הנמצאים בטיפולם והערכתם לגבי התממשותם ותוצאותיהם הכספיות.
6. בדוק את הצורך להסתייע בחוות דעת של מומחים לצורך הערכת השלכות אפשריות של התממשותן של התחייבויות תלויות, כגון: מומחים לאיכות הסביבה, שמאים וכד'.
7. סקור תשובות שהתקבלו מבנקים ומנותני אשראי אחרים, לצורך איתור התחייבויות תלויות, שעבודים וערבויות.
8. סקור תדפיסים מרשם החברות לאיתור שעבודים ואגרות חוב, היכולים להעיד על קיומן של התחייבויות תלויות.
9. סקור תיקי הסכמים והתקשרויות לאיתור התחייבויות תלויות שבשלהן הוטלו שיעבודים ו/או ניתנו ביטחונות.
10. בדוק שומות מס שנתקבלו והתכתבויות עם רשויות המס לאיתור התחייבויות תלויות בענייני מיסים.
11. ודא מילוי התנאים וההסכמים מכוח הוראות חוק, שבמסגרתם קיבלה החברה תמורה כספית או מענק.
12. אתר קיומם של עיקולים ו/או שיעבודים שהוטלו על נכסי החברה ע"י בתי משפט, גורמים ממשלתיים ונותני אשראי או גופים נערכים.
13. בדוק קיומן של ערבויות שהוצאו ע"י החברה ותנאיהן.
14. קבל רשימה של המחאות ושטרות שנתקבלו והוסבו לאחרים, או נוכו ע"י בנקים, או נוכו ע"י נותני אשראי אחרים.
15. בדוק קיומן של התחייבויות תלויות כלפי צדדים קשורים ובעלי עניין בחברה] חברות קשורות, מנהלים, בעלי מניות וכד'.
16. בדוק התפתחותן של התחייבויות תלויות משנה קודמת.
17. בדוק התפתחותן של התחייבויות תלויות לאחר תאריך המאזן.
18. ערוך בירורים עם ההנהלה לגבי שלמות רשימת ההתחייבויות התלויות הידועות לך וקבל הערכתה לגבי התממשותן ותוצאותיהן הכספיות.
19. וודא מתן טיפול והצגה נאותים בדוחות הכספיים, לרבות מתן מידע נוסף ככל שנדרש.

תשובה לשאלה מס' 3 [20%]

1. עיקרי תכנית ביקורת של סעיף "הלוואות מתאגידים בנקאיים"

- ערוך סקר בקרה פנימית בנושא הלוואות מתאגידים בנקאיים. קבע את רמת סיכוני הביקורת הנדרשת לדעתך ואמוד את רמת סיכון החשיפה לאור תוצאות סקר הבקרה הפנימית, בו נאמדה רמת סיכון הבקרה והסיכון שבמהות.
- קבל אישורי יתרות מבנקים, הכוללים גם את תנאי הלוואות: ריבית, הצמדות, מועדי פרעון, שעבודים וכד'.
- בדוק התאמת המידע הכלול באישורים דלעיל לרשום בספרי החשבונות ולמידע הכלול בלוחות הסילוקין של הלוואות שנתקבלו מהתאגידים הבנקאיים.
- בדוק את האסמכתאות [הסכמי הלוואות] ליצירת הלוואות החדשות, ואת נאותות רישומן בספרי החשבונות והצגתן בדוחות הכספיים.
- בדוק התפתחות יתרות הלוואות משנה קודמת – פירעונות, קבלת הלוואות חדשות, שינויים בתנאי הלוואות וכד'.
- בדוק מיון הלוואות לפי תנאיהן [בסיסי הצמדה וכד'] לצורך הצגת מידע בביאור בדוחות הכספיים.
- בדוק נאותות הצגת החלויות השוטפות של הלוואות לזמן ארוך ופירעון החלויות השוטפות משנה קודמת.
- בדוק את נאותות שערך הלוואות בהתאם לבסיסי ההצמדה.
- בדוק את נאותות צבירת הריבית על הלוואות והצמדתן בהתאם לתנאי הלוואות ורישומן הנאות בספרי החשבונות.
- בדוק את נאותות הרישום החשבונאי ונאותות ההצגה בדוחות הכספיים של הלוואות בשל חכירות פיננסיות לזמן ארוך ורישום החלויות השוטפות בגינן.
- בדוק סוג והצגה נאותים בדוחות הכספיים, לרבות מתן מידע ככל שנדרש.

2. עיקרי תכנית ביקורת של סעיף "התחייבויות בשל סיום יחסי עובד- מעביד"

- ערוך סקר בקרה פנימית במחלקת משאבי אנוש ובמדור שכר. קבע את רמת סיכוני הביקורת הנדרשת לדעתך ואמוד את רמת סיכון החשיפה לאור תוצאות סקר הבקרה הפנימית, בו נאמדה רמת סיכון הבקרה והסיכון שבמהות.
- קבל מהחברה את הסכמי העבודה החלים על העובדים [אישיים, מפעליים, משקיים]. תמצת את הסעיפים הרלבנטיים המגבשים את זכויות העובדים לפיצויים.
- בדוק האם הסכמי העבודה, בעניין פיצויי פיטורין ורכיבי השכר הזכאים לפיצויי פיטורין, עומדים במבחני החוק. אם קיים ספק- בקש לקבל חוות דעת משפטית של עו"ד המתמצא בתחום יחסי עבודה.
- בדוק הסכמי עבודה שנחתמו במהלך שנת הדוח ולאחר תאריך המאזן ואת השלכותיהם על חישוב העתודה.
- קבל מהחברה את פירוט הפרשה לפיצויים שנערכה על ידה [להלן- "הרשימה"].
- בדוק את נכונות העובדים הרשומים ברשימה ע"י השוואתה לרשימה משנה קודמת ולדיווחי השכר השוטפים. בדוק שנגרעו מהרשימה עובדים שהפסיקו עבודתם בחברה ונוספו לה עובדים חדשים.
- בדוק את נכונות תקופת הוותק לצרכי פיצויים שנצברה לזכות העובדים ע"י השוואתה לרשימה של שנה קודמת.
- קבל, במידת הצורך, אישורי יתרות של העובדים על הוותק שנצבר לזכותם לצורך חישוב הפיצויים.
- בדוק את נכונות השכר המשמש בסיס לחישוב ההפרשה לפיצויים.
- קבל מהחברה פרטים על הסדרי פיצויים חריגים [מנהלים וכד'] ואת הבסיס לחישובם [פיצויים מוגדלים וכד'].
- השווה את רשימת העובדים בגיליון ההפרשה לפיצויים לרשימת העובדים בפועל הזכאים לפיצויים [השוואה לרשימת מקבלי השכר בסוף השנה, השוואה לגיליון ההפרשה לפיצויים

- משנה קודמת, השוואה לרשימות שכר אחרות – שכר החודש האחרון של השנה, גיליון ההפרשה לחופשה וכד'], לצורך בדיקת שלמות הרשימה.
- קבל מהחברה את פירוט היעודות [קופות פיצויים, ביטוחי מנהלים, הסדרי פנסיה] המבטיחות את זכויות העובדים בעת פרישה ואת רשימות העובדים המשתייכים להסדרים השונים.
 - בדוק את נאותות הטיפול בהפרשה לפיצויים וביעודה לפיצויים בגין עובדים שזכויותיהם מובטחות בפוליסות ביטוחי מנהלים [פוליסות בשליטת המעביד או בשליטת העובד] ובהסדרי הפנסיה.
 - בדוק כי חושבו מסים נדחים בגין ההפרש שבין הפרשה לפיצויים לבין יתרת היעודה שהופקדה בגינה .
 - אם החברה הינה ציבורית – בדוק יישום תקני ה- IFRS , לרבות חישובי העתודות לפיצויים ולחופשה עפ"י חישובים אקטואריים.
 - קבל מהחברה את פירוט ההפרשה לפיצויי פיטורין [להלן- גיליון ההפרשה לפיצויים"] ואת הבסיס לחישובה.
 - קבל מהחברה פרטים על הסדרי פיצויים חריגים [מנהלים וכד'] ואת הבסיס לחישובם [פיצויים מוגדלים וכד'].
 - השווה את רשימת העובדים בגיליון ההפרשה לפיצויים לרשימת העובדים בפועל הזכאים לפיצויים [השוואה לרשימת מקבלי השכר בסוף השנה, השוואה לגיליון ההפרשה לפיצויים משנה קודמת, השוואה לרשימות שכר אחרות – שכר החודש האחרון של השנה, גיליון ההפרשה לחופשה וכד'], לצורך בדיקת שלמות הרשימה.
 - בדוק עובדים שנגרעו במשך השנה מגיליון ההפרשה לפיצויים, או נוספו אליו, ואת חישוב ההפרשה לפיצויים בגינם [וותק, שכר מזכה בפיצויים וכד'].
 - בדוק את נתוני הוותק בגיליון ההפרשה לפיצויים [בדיקת מועדי תחילת העסקה, השוואה לנתוני הוותק בשנה קודמת וכד'].
 - בדוק חישוב תשלומי פיצויים בפועל במשך השנה והתאמתם לבסיס לפיו חושבה העתודה.
 - בדוק את עקביות חישוב ההפרשה לפיצויים.
 - בדוק התפתחויות לאחר תאריך המאזן [תשלום פיצויים חריגים , שינויים בהסכמי עבודה וכד'] ואת השלכותיהם על חישוב העתודה.
 - בדוק את סבירות סכום ההפרשה לפיצויי פיטורין בהשוואה לשנים קודמות, לשינויי השכר בשנת הדו"ח וכד' .

עיקרי תכנית ביקורת של הסעיף "יעודה בשל סיום יחסי עובד ומעביד"

- קבל מהחברה רשימה של הקופות וחברות הביטוח בהם מופקדים הכספים המיועדים לפיצויים.
- קבל אישורי יתרות מקופות הפיצויים וחברות הביטוח לגבי שווי ההפקדות לפיצויים.
- וודא התאמת סכומי היעודות לפיצויים הרשומות בספרי החברה לאישורים שנתקבלו ממחזיקי הכספים.

עיקרי תכנית ביקורת של קיוזו היעודה מהעתודה לסיום יחסי עובד- מעביד

- בדוק את קיוזו ההפרשה לפיצויים מסכום היעודה לפיצויים, הצגתם הנאותה בדוחות הכספיים ומתן מידע נוסף ככל שנדרש.
- בדוק את נאותות חישוב ההפרשה למסים נדחים בגין עודף עתודה או יעודה לפיצויי פרישה.
- בדוק את רישומן הנאות של ההוצאות וההכנסות מהעתודה ומהיעודה לפיצויי פרישה.
- בדוק סווג והצגה נאותים בדוחות הכספיים, לרבות מתן מידע ככל שנדרש.

תשובה לשאלה מס' 4 [20%]

חלק א'

1. התאמת חשבונות הבנקים [להלן-"התאמות בנקים"] מהווה אמצעי בקרה פנימי מרכזי, שמטרתו העיקרית הינן כדלקמן:
 - פיקוח ובקרה על חשבונות הבנקים והפעילות בהם, לרבות לצרכי איתור פעילות חריגה.
 - בדיקת נאותות רישומי הפעולות הקשורות בחשבונות הבנק בספרי החשבונות של הגוף המבוקר. העובדה שבד"כ חלק ניכר מהפעילות של כל גוף מבוקר נעשית באמצעות/במעורבות חשבונות הבנק שלו, מקנה לנוהלי ההתאמות הבנקים חשיבות רבה בתהליך הבקרה על נאותות הרישומים בספרי החשבונות.
 - איתור חיובי ריבית ועמלות של הבנק שלא נרשמו בספרי החשבונות של הגוף המבוקר.
 - בדיקת נאותות הרישומים בחשבון הגוף המבוקר בספרי הבנק, לאיתור חריגים ופעולות שגויות אצל הבנק.
2. התאמות בנקים מהווה כלי עזר לרואה החשבון בעת ביקורת הדוחות הכספיים לצרכים דלקמן:
 - הערכת הבקרה הפנימית בכל הקשור לפיקוח ולבקרה על חשבונות הבנקים והפעילות בהם.
 - הערכת הבקרה הפנימית בכל הקשור לנאותות נוהלי עריכת התאמות הבנקים אצל הגוף המבוקר והשלכותיה על הבקרה הפנימית הכללית בו, לצורך הערכת מידת יכולת ההסתמכות על הרישומים החשבונאיים.
 - בדיקת נאותות הצגת יתרות חשבונות הבנקים והחשבונות הקשורים בהם בדוחות הכספיים.
3. להלן נוהלי הביקורת העיקריים שעל רואה החשבון ליישם בעת בדיקת התאמת חשבונות הבנקים שנערכה ע"י המבוקר:
 - סקירת נוהלי הבקרה הפנימית בכל הקשור לנוהלי עריכת התאמות בנקים אצל הגוף המבוקר.
 - קבלת אישור הבנק על היתרה בספרי הבנק והשוואתה ליתרה בספרי הבנק כרשומה בגיליון התאמת הבנק.
 - בדיקת מהותם של סכומים הפתוחים בהתאמה, תוך מתן דגש לסכומים גדולים יחסית, לסכומים עגולים, לסכומים ישנים, לסכומים לא ברורים ו/או לא סבירים [להלן-"סכומים חריגים"].
 - בדיקת מסמכים מבססים לבדיקה ואימות של הסכומים החריגים וקבלת הסברים אודותם.
 - השוואה של התפתחות הסכומים הפתוחים בהתאמה לתאריך המאזן בהשוואה לאלה הפתוחים בהתאמות בנק לתאריכים הקודמים לתאריך המאזן ולאחריו, תוך מתן דגש לבדיקת סכומים שטרם נסגרו.
 - בדיקת סכומים שנרשמו בבנק וטרם נרשמו בספרי החברה וקבלת הסבר על מהותם ועל הסיבות לאי רישומם בספרי החברה.

חלק ב'

1. קיומם של חשבונות בנק רבים ושל סכומים רבים בלתי מוסברים פתוחים בהתאמות הבנק

- להלן ההשלכות על תהליך הביקורת:
- הרחבת היקף הביקורת של כל חשבונות הבנק. ייבדק הצורך בהרחבת היקף הביקורת של סעיפים אחרים.
 - עריכת בדיקה מקיפה ומעמיקה של נוהלי הבקרה הפנימית הקשורים בפיקוח ובבקרה על ניהול חשבונות הבנקים, לרבות "הפרדת תפקידים, תדירות ביצוע ההתאמות, קיום רוטציות, פיקוח ובקרה של רמה ממונה וכד'.

- עריכת בדיקה קפדנית ומעמיקה של כל ההתאמות של כל חשבונות הבנקים.
- עריכת בדיקה קפדנית ומעמיקה של הסכומים הפתוחים בהתאמה וקבלת הסברים ומסמכים מבססים לאימותם.
- בדיקת הסיבות להיווצרותן של סכומים רבים, בלתי מוסברים, הפתוחים בהתאמות, וההשלכות לכך.
- דיווח על ממצאי הבדיקה להנהלת החברה וליו"ר הדירקטוריון.

גדרש 2. קריטריונים לדגימת סכומים פתוחים בהתאמות הבנק

להלן סכומים עדיפים לבדיקה:

- סכומים ישנים.
- סכומים גדולים יחסית.
- סכומים בלתי מוסברים או בעלי הסבר בלתי סביר.
- סכומים ישנים שטרם נסגרו עד מועד עריכת הביקורת.

חלק ג'

יש לבדוק את כל חשבונות הבנק ואת הקופות הקטנות, וזאת מהנימוקים דלקמן:

- נהוג לייחס לחשבונות הבנק ולקופות הקטנות סיכון שבמהות גבוה יחסית, וזאת עקב תכולתן – כסף מזומן, והנוחות היחסית שבגניבתם ו/או ביצוע מניפולציות בהם.
- העדר מהותיות של הסכומים בתאריך המאזן, אינו מעיד בהכרח על העדר פעילות מהותית במשך תקופת הדו"ח.
- נהוג לייחס לקופות הקטנות חשיפה גבוהה יחסית למעילות ולתרמיות, עקב יעודן לביצוע תשלומים קטנים יחסית לכיסוי הוצאות במזומן, שלעיתים אינן מכוסים בתיעוד נאות ושהבקרה הפנימית המיושמת לגביהם הינה לעיתים רופפת או לא קיימת.
- הסכומים הנמוכים יחסית המצויים בקופות הקטנות יכולים להתבטא במחזורי פעילות גבוהים יחסית עקב תנועה רבה של תשלומים באמצעות הקופות הקטנות.
- ההוצאות המשולמות באמצעות הקופות הקטנות, הינן לעיתים קרובות בעייתיות בגלל אופיין ואי התרתן בניכוי כהוצאות לצרכי מס ["הוצאות עודפות" – כיבודים, אשל וכד'].
- לעיתים, משתמשים בקופות הקטנות לביצוע תשלומים, שאינם אמורים להיעשות באמצעות הקופות הקטנות, ואז הבקרה הפנימית עליהם אינה תמיד תואמת את אופיים.

תשובה לשאלה מס' 5 [16%]

גדרש 1

עקב העדר מהותיות ביחס לדוחות הכספיים בכללותם, יתכן ולא היה טעם, מסיבה זו בלבד, בבדיקת הקופות הקטנות כחלק מביקורת הדוחות הכספיים. עם זאת, לביקורת הקופות הקטנות ולאופן ניהולן קיימת משמעות מעבר להיותן חלק מהדוחות הכספיים. משמעות זו כרוכה בתפקיד הקופות הקטנות – הוצאת סכומי כסף קטנים יחסית לכיסוי הוצאות מזדמנות במזומן. תפקיד זה של הקופות הקטנות, מחייב יישום נהלי בקרה ופיקוח על אופן ניהולן והפעלתן של הקופות הקטנות למניעת אי-סדרים, תרמיות ועבירות על חוקי המס. אמנם הסכומים בקופות הקטנות הינם קטנים יחסית, אך מחזורי הכספים בהן יכולים להצטבר לסכומים גבוהים יחסית.

הבקרה הפנימית הכרוכה בניהול ובתפעול הקופות הקטנות מהווה לעיתים אינדיקציה לגישת ההנהלה והארגון לבקרה הפנימית בו בכללותה.

מקובל בהקשר לזה לספור את הקופות הקטנות כחלק מספירת הקופות הרגילות ולבדוק את נאותות הפעלתן, לרבות הרישומים והדיווחים הכרוכים בכך.

בדרש 2

להלן עיקרי תכנית ביקורת לבדיקת הקופות הקטנות בחברה:

1. בדוק את הבקרה הפנימית הקיימת בתפעול הקופות הקטנות בחברה [להלן- "הקופות"], לרבות:
 1. קיום נהלים כתובים להפעלת הקופות.
 2. קביעת תקרת הסכומים שימשכו לקופות - אישור תקרת הסכומים שבשימוש הקופה הקטנה ע"י רמה ממונה.
 3. הגדרת סוגי ההוצאות וסכום ההוצאה המכסימאלי שניתן לשלם באמצעות הקופות - אישור ע"י רמה ממונה לסוגי ההוצאות ותקרתן.
 4. רישום כל הוצאה בספר/דוח קופה קטנה.
 5. האם כל הוצאה מלווית במסמך/קבלה/חשבונית/שובר תשלום המבססים את ההוצאה.
 6. קביעת נוהלי הדיווח בדבר ביצוע הוצאות באמצעות הקופות – פורמט הדיווח ונהלי דיווח ואישור ["דוח קופה קטנה"].
2. עריכת בדיקות פתע של הקופות - ספירה, התאמה וציות להוראות.
3. בדיקה כי הוצאות הקופה דווחו ונרשמו באופן גאות בספרי החשבונות ודווחו ככל שנדרש לרשויות המס (הוצאות עודפות, קיזוזי מע"מ וכד').
4. בדוק האם הקופות הקופות מנוהלות בשיטת "דמי מחזור" - הקצבת סכום קבוע לניהול מחזור הקופה הקטנה, ולפני שנגמרת ההקצבה, מוגש דוח הוצאות שתשלומם מחזיר את הקופה הקטנה להקצבה/דמי המחזור המקוריים.

בדרש 3

להלן דוגמאות לתרמיות אפשריות הקשורות בקופות הקטנות:

1. שימוש במסמכים כוזבים, בגין שירותים ו/או מוצרים שלא נרכשו, לצורך משיכת מזומנים מהקופה הקטנה.
2. שימוש חוזר באותם מסמכים (חשבוניות, קבלות וכד') ששולמו ולא סומנו עם פירעונם.
3. דיווח על הוצאת כספים, בלי קבלות/מסמכים מבססים, על שירותים ו/או מוצרים שלא סופקו, לצורך גניבת מזומנים מהקופה הקטנה.
4. רכישת שירותים ו/או מוצרים במחירים "מנופחים" ו/או שאינם חיוניים.
5. השתלת סיכומים כוזבים בדוח על הוצאות הקופה לצורך הסתרת חוסרים.
6. משיכת כספים מהקופה והסתרת החוסרים בפתקי חובות, או בשיקים פרטיים.